

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 24 maart – 10:30 uur d.d. 25 maart

5.1.2e

Directie Communicatie VWS | Input voor de interdepartementale omgevingsanalyse

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders besmet en/of geïsoleerd Patiënten, medewerkers en bezoekers van Nederlandse ziekenhuizen 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Zorginstellingen en personeel 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek dat zich (o.a. op sociale media) zorgen maakt over het virus Politici

Samenvatting

- De media-aandacht is meer uiteenlopend dan de afgelopen dagen, toen de nadruk op de nieuwe maatregelen lag. Dat is ook terug te zien op de voorpagina's met allen een verschillende focus. Voor AD is de 'wereldwijde strijd' om ic-materiaal het belangrijkste vandaag. De Volkskrant gaat in op 'de staat van het land na de nieuwe maatregelen' en concludeert dat Nederland er 'relatief ontspannen bijligt'. Op de voorpagina van Trouw staat Gerdi Verbeet die stelt dat 4 en 5 mei 'extra betekenis' krijgen door de crisis.
- Meer prominent is de boodschap van het CPB dat een recessie 'onvermijdelijk' is. De Telegraaf brengt dit met dikke chocoladeletters op de voorpagina.
- Een flink aantal landelijke media spreken van 'verwarring' rond de aankondiging van de nieuwe maatregelen. De maatregelen zouden niet tot de nodige duidelijkheid leiden en roepen vragen op. Media denken om die reden dan ook: 'het is onduidelijk, dus we leggen het zélf dan maar uit aan de mensen'.
- Ook bij het publiek leven vragen over de maatregelen. Via de social kanalen van VWS en het RIVM komen vragen binnen over de precieze einddata van alle maatregelen.

Karakterisering berichtgeving

- Verschillende onderwerpen staan centraal in de coronaberichtgeving van vanochtend. Met iets meer ruimte voor ander nieuws dan corona.
- Verschillende media, zoals NOS en de Volkskrant, doen dagelijks verslag vanuit ziekenhuizen. Ze spreken met verpleegkundigen, artsen of sturen een eigen verslaggever. Regelmatig wordt gerefereerd naar 'de frontlinie' waarin deze mensen zich bevinden.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Dinsdag belandden nog eens 59 coronapatiënten op de intensive care-afdelingen. Het aantal beschikbare bedden is daarmee 'gering' geworden, staat op de site van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care (NVIC).

Scenario's

- Er liggen nu 546 mensen met corona op de ic's, waarmee de ruimte niet meer 'voldoende' - maar nog slechts 'gering' is. "Als we nog een keer moeten opschalen, dan wordt het spannend", zegt NVIC-voorzitter Diederik Gommers tegen RTL Nieuws. Het aantal patiënten op de ic's steeg vandaag met 12 procent. Gisteren was dat nog 20 procent. Gommers laat weten vooral van dag tot dag te denken. "Ik kan niet in een glazen bol kijken", zegt Gommers. Knelpunt is dat mensen lang op de intensive care verblijven en er meer mensen worden opgenomen, dan dat er de ic's verlaten. Gommers vervolgt: "Als er morgen 30 nieuwe patiënten bij komen, dan ben ik een blij man. Als dat morgen 80 is, dan ben ik somber." "Wij hebben allerlei plannen en zijn klaar om op te schalen. Als wij een bericht krijgen om op te schalen, dan gaan wij naar een volgende fase. Maar bij nog een keer opschalen, wordt het spannend", zegt Gommers. De mensen die op de ic's liggen, liggen er lang. "Het stroomt pas langzaam af omdat mensen lang op de ic's liggen. Soms drie weken. Er moeten dus iedere keer nieuwe plekken worden gecreëerd om mensen op te nemen", zegt Gommers - die zelf ook arts is. Volgens Gommers worden de ziekenhuizen in het zuiden opgeschaald, maar is dat in het noorden waarschijnlijk nog niet het geval.

- Theoretisch epidemioloog Hans Heesterbeek denkt dat het nog maar de vraag is of grote evenementen volgens jaar wél kunnen doorgaan. 'Sowieso denk ik: moet je nog wel massale bijeenkomsten willen, zolang er geen vaccin is?' Niks even tot juni de boel uitzitten en dan weer onbekommerd de straat op dus. Een taaie loopgravenoorlog die nog 'maanden en maanden' gaat duren is meer waarop men zich voorbereidt. Denk aan corona-sneltests op het vliegveld om besmette reizigers te traceren, aan bevolkingsonderzoeken om te peilen wie het virus al dan niet heeft gehad; denk aan maatregelen waarbij men bij iedere opkomende verkoudheid langsgaat bij de huisarts om te checken of het geen corona is.

Informatiebehoefte

- VWS krijgt op de eigen social kanalen vragen over waarom de maatregelen voor sportorganisaties anders zijn, en hoe het zit met 1,5 m afstand bij kinderen. Er komen positieve reacties binnen op de poster van www.gelukszusters.nl. Minister De Jonge krijgt vragen van mensen die meer informatie willen over het testbeleid. Ook een oproep tot meer testen. Opvallend bericht: iemand geeft aan dat mensen in verpleeghuizen geen tests krijgen. En soms na 3 dagen overlijden voordat zij een test hebben gekregen. Ook opvallend dat er sinds de aangescherpte maatregelen veel minder tweets zijn over een totale lockdown. Wel vragen meer mensen om positieve berichten/aantallen, vooral hoeveel mensen er genezen zijn. Of een eerlijkere verhouding van besmette mensen en overleden mensen, die nu niet bestaat omdat zij niet getest worden. Mensen met PGB hebben behoefte aan meer duidelijkheid, zij krijgen verschillende zorgverleners over de vloer, hebben vaak geen beschermingsmiddelen en hebben problemen thuis doordat zorgverleners uit voorzorg toch afzeggen.
- Het RIVM krijgt 24 maart 204 telefoontjes en 749 mails binnen; een stijging van ongeveer 30% t.o.v. de dag ervoor. Op social media komen 22.611 berichten binnen, waarvan veel vragen -oa over het testbeleid. Daarnaast lijkt er veel onzekerheid onder de mensen te heersen; er is verwarring over de einddatum van de genomen maatregelen. Daarnaast is veel activiteit over genezen patiënten en aanhoudende aandacht voor de besmettingscijfers op regionaal niveau. Mensen blijven zich ergeren aan mensen die zich niet aan de maatregelen houden.
- De telefoon van het Meldpunt Thuiszorg (seniorenorganisatie KBO-PCOB) staat sinds de opening dinsdagochtend roodgloeiend. Het meldpunt is bedoeld voor ouderen die nog zelfstandig wonen, maar door de coronacrisis problemen hebben met de thuiszorg. Bij het meldpunt hebben zich veel ouderen met vragen gemeld. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat ze extra risico lopen als zorgverleners zonder beschermingsmiddelen binnenkomen. Ook komt men schrijnende gevallen tegen, zoals van senioren die ernstig ziek zijn en niet meer genoeg zorg krijgen. KBO-PCOB raadt ouderen aan om bij problemen altijd contact te zoeken met de eigen zorgverlener.
- NUcheckt krijgt veel vragen over een bericht van het Groningse ziekenhuis UMCG waarin wordt gevraagd geen kaarten meer naar kwetsbare patiënten te versturen.
- Het bedrijf Hillenaar Outdoor – dat onder meer digitale reclamemasten langs snelwegen, abri's en billboards exploiteert – start dinsdag een campagne onder de naam 'Stay home, stay strong, stay positive'.
- NOS op 3 plaatst de video: 'Wat corona kan aanrichten bij jonge mensen'.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Oproepen/signalen uit de zorg

- Onderzoekers van zelfstandige klinieken waarschuwen in FD dat het stilliggen van bijna de helft van de reguliere zorg leidt tot olopende wachtlijsten. Het zou zelfs levens kunnen kosten. Door het stillekken ontstaat een veelvoud aan uitgestelde behandelingen die later moeten worden ingehaald. Er is snel een noodplan nodig voor de financiële continuïteit van zorgaanbieders en het voorkomen van opstapeling van zorg, schrijven de onderzoekers van Gupta.
- Zorgplein Noord, de overkoepelende organisatie van 270 zorg- en welzijnsinstellingen in Groningen, Friesland en Drenthe, zegt dat zorginstellingen in het Noorden op korte termijn duizenden extra mensen nodig hebben.
- De Nederlandse Vereniging voor Handchirurgie (NVvH) roept iedereen die met gereedschap in de weer gaat op zich goed voor te bereiden. Handchirurgen vrezen een toename van het aantal klusongelukken doordat veel mensen thuiszitten.
- Als de Nederlandse ic's onverhoopt vol raken, worden alleen de patiënten met de beste overlevingskansen nog opgenomen. Longarts Pauline Dekker pleit daarom voor een betere voorlichting.

- De Patiëntenfederatie roept ziekenhuizen en artsen op patiënten volledig in te lichten over de mogelijke gevolgen van het afzeggen van afspraken. In veel gevallen is een alternatief voor een persoonlijke afspraak niet mogelijk.
- AD kopt: 'Wereldwijde slag om schaars ic-materiaal'. De strijd om beademingsapparatuur voor ic-patiënten woedt zo hevig dat een tekort dreigt. Nederland heeft honderden extra apparaten nodig, maar de vraag is of die er op tijd komen. "Het kan echt spannend worden volgende week, het is een race tegen de klok", zegt Diederik Gommers, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care. Gommers noemt de apparatuur de grootste bottleneck, naast personeel.
- De vier Friese ziekenhuizen raken het overzicht kwijt van het aantal coronapatiënten dat in het ziekenhuis ligt, of heeft gelegen. Ze krijgen dit niet meer goed op een rijtje, meldt DvHn.

Maatregelen in de zorg

- Philips breidt zijn twee Amerikaanse fabrieken flink uit om beademingsapparatuur te maken. President Trump heeft een 'executive order' uitgevaardigd waarmee hij de apparatuur kan opeisen voor de nationale veiligheid. Daardoor is onzeker of de apparaten die Nederland heeft besteld geleverd kunnen worden. Toch overweegt Philips-ceo Van Houten niet om productie naar Nederland te halen.
- De Nederlandse bloedbanken van Sanquin starten met het verzamelen van bloedplasma van genezen coronapatiënten. In een onderzoek kijken ziekenhuizen of de afweerstoffen in het plasma van genezen coronapatiënten helpen bij het verminderen van symptomen bij andere patiënten.
- Drogisten beperken vanaf dinsdag het aantal klanten. Er mag een klant per 10 vierkante meter vloeroppervlak naar binnen. Alle klanten moeten een winkelmandje gebruiken. Bij de kassa in de winkels komen zogenoemde kuchschermen. Bij het vak met medicijnen en zelfzorgmiddelen wordt een plek ingericht waar een drogist kan gaan staan om klanten op veilige afstand advies te geven. Schappen vullen gebeurt zoveel mogelijk buiten de openingstijden. Als het overdag toch nodig is, wordt het gangpad waar de vakken gevuld worden tijdelijk afgesloten.
- Medisch specialisten en datawetenschappers gaan samen kunstmatige intelligentie inzetten om erachter te komen hoe patiënten met het coronavirus het beste behandeld kunnen worden. Het onderzoek staat onder leiding van Amsterdam UMC, de Vrije Universiteit en Maastricht UMC+.
- Verzekeraar Achmea gaat medewerkers van de eigen bedrijven vrijstellen van hun gewone werkzaamheden, zodat deze mensen zorgprofessionals kunnen ontlasten die druk zijn met de behandeling van coronapatiënten.

Verzamelen van beschermingsmiddelen

- De Europese Commissie meldt dat de gezamenlijke aanbestedingen van EU-landen, waaronder Nederland, voor beschermende uitrusting tegen het nieuwe coronavirus succesvol verloopt.
- Het Rode Kruis zamelt steeds meer beschermingsmiddelen en medische spullen in. De organisatie zegt dat het 'storm loopt'. Intussen zijn bijna 4 miljoen handschoenen, 175.000 maskers en 40.000 beschermingsbrillen aangeboden.
- Het bedrijf van Gijsbert Leusink maakt normaal gesproken gordijnen, maar vanwege het coronavirus gooien ze het hele proces om. Ze maken nu mondkapjes.

Initiatieven

- Het Rode Kruis lanceert een [nieuw initiatief](#) om mensen te helpen die er tijdens de coronacrisis alleen voor staan. Mensen die bezorgd zijn over ouderen, chronisch zieken of andere kwetsbare mensen in thuisisolatie, kunnen hen aanmelden bij het Rode Kruis.
- Vanuit het initiatief 'Hotels helpen' bieden hotels tegen kostprijs kamers aan voor zorgpersoneel en familie van coronapatiënten die buiten hun eigen regio in het land moeten verblijven.
- Unilever doneert voor 100 miljoen euro aan zeep, desinfectiemiddel, bleekmiddel en voedsel om de wereldwijde strijd tegen het coronavirus te steunen.

Sport

- De Japanse premier en de IOC-voorzitter zijn het eens geworden over jaar uitstel van de Olympische Spelen.
- Steeds meer sportscholen compenseren hun leden door bijvoorbeeld geen abonnementsgeld meer te incasseren.

- Vooral kleinere voetclubs zouden in de problemen komen. Ook grotere clubs vrezen dat sponsors volgend seizoen gaan bezuinigen.

Handhaving

- De politie heeft dinsdag een man en een vrouw opgepakt die worden verdacht van poging tot oplichting van een ziekenhuis. Het stel bood het ziekenhuis een grote partij mondkapjes aan.
- Een medewerker van de 24-uursopvang voor verslaafden in Nijmegen is op non-actief gesteld omdat hij alleen nog wilde werken met een mondkapje, meldt de Gelderlander. Zijn leidinggevende verbood hem dat. Toen de medewerker protesteerde, is hij geschorst.

Betekenisgeving

Steun/kritiek m.b.t. de Nederlandse maatregelen

- Opiniepeiler Gijs Rademakers ziet "massale steun" voor de maatregelen van maandag. Het verbod op evenementen tot 1 juni krijgt 91% steun. De extra bevoegdheden voor burgemeesters om locaties af te sluiten krijgen 95% steun. Het verbieden van samenscholingen door burgemeesters kan rekenen op 93% steun. Bovendien steunt 86% van de respondenten de strengere regels voor winkels. Voor het eerst ziet Rademakers dat de maatregelen van de overheid op grote steun kunnen rekenen. Op 10 en 14 maart ging het nog om ongeveer de helft van de mensen die vond dat de overheid voldoende maatregelen nam. Met de nieuwe maatregelen is dat omhoog geschoten naar 69% van de respondenten. Ook het algemene vertrouwen in de aanpak van de overheid is hard gestegen, van 68% vorige week naar 79% deze week. "Dit cijfer geeft het gevoel weer dat de autoriteiten er bovenop zitten. Dat ze geen paniekbeslissingen voor de Bühne nemen, maar dat ze rationale afwegingen proberen te maken". Als het gaat om extra maatregelen is een krappe meerderheid (54%) voor het sluiten van bijna alle winkels en wil 69% strengere regels voor het buiten zijn. Bovendien is 73% voor het sluiten van de buitengrenzen, zoals ook Duitsland en België doen. "Mensen vinden dus desgevraagd dat we nog best een stapje verder mogen zetten". Op het punt van kinderen die buitenspeelzaken ziet Rademakers vooral verwarring. 43% van de mensen heeft vertrouwen in de inschatting van het RIVM en vindt het dus een goed plan, maar 37% heeft dit niet. Onder ouders is dat zelfs 40% voor tegenover 44% tegen. Een meerderheid van de ouders (55%) laat weten hun kinderen niet buiten te laten spelen met andere kinderen.
- Een dit weekeinde uitgevoerd onderzoek van bureau Motivaction blijkt dat het Nederlandse beleid hier meer steun krijgt dan in omliggende landen. Op de vraag of de Nederlandse overheid goede maatregelen neemt om het virus in te dammen, antwoordde 79 procent bevestigend. In Frankrijk krijgt het overheidsbeleid slechts steun van 52 procent. Ook zegt 91 procent van de Nederlanders bereid te zijn individuele rechten op te geven voor virusbestrijding. Van de Fransen is 84 procent hiertoe bereid.
- De Volkskrant: 'Waar andere landen drones en helicopters de lucht insturen, militairen inzetten en blokkades opwerpen, doet Nederland nog steeds vooral een groot beroep op de eigen verantwoordelijkheid. De anticoronamaatregelen genieten daardoor brede steun.'
- Volgens de burgemeester van de Italiaanse stad Bergamo, Giorgio Gori, begaat Nederland een grote fout door niet nog strengere maatregelen te nemen tegen de verspreiding van het coronavirus. Viroloog Anne Wensing vindt de uitspraken van de burgemeester onbegrijpelijk, zo zegt zij bij Op 1. Zij stelt dat zijn uitspraken over een lockdown niet wetenschappelijk onderbouwd zijn.
- In zijn column - 'We tasten allemaal in het duister' - voor De Telegraaf schrijft Leon de Winter: "De experts zoeken naar harde feiten op basis van brede testgegevens. Maar er wordt niet of nauwelijks getest. We tasten in het duister naar de echte omvang van de besmettingen. En dan is het zinnig het zekere voor het onzekere te nemen. Dus is wat we nu doen, een softe of harde lockdown, momenteel verstandig."
- Volgens adviseur crisisbeheersing Gert Jan-Ludden bieden de maatregelen van maandagavond onvoldoende zekerheid over het indammen van het coronavirus. Een algemene lock-down is de beste oplossing. Door die keuze (vooralsnog) niet te maken, neemt het kabinet onnodig grote risico's voor de volksgezondheid, zal de zorgsector overbelast raken en worden de verschrikkelijke beelden uit Italië wellicht ook hier werkelijkheid.

Kritiek op crisiscommunicatie

- Een flink aantal landelijke media spreken van 'verwarring' rond de aankondiging van de nieuwe maatregelen. De maatregelen zouden niet tot de nodige duidelijkheid leiden en roepen vragen op. Een aantal media legt het daarom nog maar eens zelf uit. De redactie van De Telegraaf schrijft dat de gezondheidsnoodtoestand

waarin Nederland verkeert niet gebaat is bij verwarring. "De 'intelligente lockdown' van premier Rutte moet bovendien niet leiden tot een ratjetoe aan regels."

- Crisiscommunicatiedeskundigen Leo de Later en Charles Huijskens vinden dat de manier waarop premier Mark Rutte en drie ministers maandagavond nieuwe maatregelen aankondigden, 'niet uitblonk in duidelijkheid'.
- Arjen Boin, crisisdeskundige en hoogleraar publieke instituties en openbaar bestuur aan de Universiteit Leiden, zegt dat er geen twijfel is dat de overheid het goed probeer te doen. Volgens hem is het de vraag of de communicatie echter effectiever wordt met de toon die sinds maandag duidelijk scherper is. "De toonzetting zelf vond ik ongelukkig. Het was een beetje schoolmeesterachtig." Boin mist een duidelijke lijn in de persconferenties. "In andere landen zie je dat alleen de premier het woord voert. Voor mij was nu de grote vraag waar het RIVM gebleven is. Het kabinet stelt steeds zich te baseren op deskundigen en ineens kregen we alleen vier bestuurders in beeld."
- Het kabinet maakt het zich lastiger door de bewegingsvrijheid van burgers in stapjes te beperken, in plaats van het land compleet op slot te doen, denkt Frank Peters. Hij is expert in crisiscommunicatie en adviseur van bedrijven en instellingen. Hij vindt dat de overheid het tot nu toe niet slecht doet. Hij vindt wel dat de vorm van de persconferentie, met de premier en drie ministers, de aandacht afleidde van de boodschap. De informatie nog eens rustig kunnen nalezen is volgens Peters belangrijk, maar op de websites van het RIVM en de rijksoverheid staat veel tekst en vaak ook nog in beleidstaal. "De communicatie moet heel laagdrempelig zijn, op het niveau van een twaalfjarige, zodat iedereen het begrijpt", aldus Peters. "Men zou meer gebruik kunnen maken van visuele middelen, zoals filmpjes of infographics. Er zijn in Nederland 2,5 miljoen mensen die het lastig vinden om te lezen en die help je beter met beelden. Daar ligt absoluut nog een kans voor de overheidscommunicatie."

Duiding virus & uitbraak

- Volgens het Longfonds is het nu al duidelijk dat een deel van de coronapatiënten blijvende longschade aan het virus overhoudt.
- Het coronavirus kan tot zeventien dagen lang op oppervlakten overleven, zegt het Amerikaanse gezondheidsinstituut CDC na onderzoek naar cruiseschip Diamond Princess.
- Het Spaanse leger heeft bij het desinfecteren van verzorgingshuizen bewoners aangetroffen die leefden tussen de lichamen van mensen die vermoedelijk zijn overleden aan de gevolgen van het coronavirus.

Zorgen

- Matthijs van Walsum van Zorgplein Noord vreest dat er nog veel meer mensen nodig zijn als er zich een coronaexplosie voordoet zoals in Brabant.
- De Patiëntenfederatie meldt op basis van eigen onderzoek (onder 8000 mensen) dat de mensen over het algemeen begrip hebben voor het afzeggen van afspraken. De patiënten maken zich wel zorgen over eventuele nadelige gevolgen van het uitstel van een behandeling of operatie. Na het afzeggen van een afspraak maakt 60 procent van de deelnemers aan het onderzoek zich enigermate zorgen en laat een kwart weten redelijk tot heel veel zorgen te hebben.
- Bij Nederlandse sporters is met gemengde gevoelens gereageerd op het nieuws dat de Olympische Spelen dit jaar niet doorgaan. Sporters en begeleiders van de Nederlandse ploeg reageren begripvol, maar blijven ook met onduidelijkheid achter. Een andere krant schrijft dat vooral opgelucht en met instemming is gereageerd.
- De negatieve psychologische effecten van een lange periode van thuisisolatie en zeker van gedwongen isolatie zijn zwaar, zegt arbeids- en organisatiepsycholoog Paul Kop (NIP). "De effecten kunnen langdurig zijn en voor sommigen zelfs traumatisch."